

TUNNELIMAALAUSSPROJEKTI

kaupunkitaiteen ja -tilan muutos Iisalmessa 2014–2019

Riikka-Liisa Kajanus

Pro Gradu -tutkielma

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma, maisemantutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteidentutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

**Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma, maisemantutkimus
Riikka-Liisa Kajanus
Tunnelimaalausprojekti, kaupunkitaiteen ja -tilan muutos Iisalmessa 2014–2019
Sivumäärät: 37**

Tutkimuksen aiheena on vuosina 2014–2019 Iisalmessa toteuttamani kokonaisuus, jota kutsun nimellä Tunnelimaalausprojekti. Tunnelimaalausprojekti koostuu yksittäisistä julkisista maalaustilanteista, joiden suunnitteluun, toteutukseen ja viestintään osallistuin. Tutkimus koostuu taiteellisesta prosessista ja kirjallisesta työstä. Tutkimuksessa selvitän oman työprosessini tuottamia vaikutuksia omaan paikkakokemukseeni, kaupunkitilaan ja julkiseen keskusteluun taiteellisen tutkimuksen lähtökohdasta.

Kohdistan tutkimuksen kahteen projektin alkuvaiheeseen ja kahteen viimeiseen ammattitaitelijan tekemään työhön. Teokset ovat: asematunnelin maalaus (2014), Eteläisen Pohjolankadun seinämaalaukset (2015), Satamakadun Animal Farm -muraalin (2018) ja Savonkadun Interactive Neon Mural #6 -teoksen (2019). Tunnelimaalausprojektin koko aineisto sijaitsee osoitteessa maisemantutkimus.fi.

Taiteellisessa tutkimuksessa on keskeistä taiteen kautta syntyvä ymmärrys. Tutkimuksen keskeisimpinä tutkimustuloksina voidaan pitää vaikutusta omakohtaisen paikkasuhteen vahvistumiseen, osallisuuden vahvistumiseen, uusien maamerkkien syntyymiseen ja julkisen taidekeskustelun lisääntymiseen.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voin esittää, että vastaavalla taideprojektilla on vaikutusta tekijän paikkaan kiinnittymiseen. Lisäksi kaupunkitaide lisää julkiseen kaupunkitilaan liittyvää keskustelua ja saa ihmiset kiinnittämään huomiota paikkoihin, joihin ei muuten kiinnitettäisi huomiota. Lisäksi taideprojekti luo uusia yhteisöjä, jotka toimivat ja keskustelevat aiemmasta poikkeavilla tavoilla. Taiteen ja siihen liittyvän ilmaisuvoiman avulla on mahdollista syventää tilakokemusta, joten sitä tulisi hyödyntää aiempaa enemmän suomalaisessa kaupunkiympäristössä.

Avainsanat: kaupunkitila, julkinen taide, kaupunkitaide, katutaide, paikkasidonnainen taide, graffiti, julkinen keskustelu, kokemustieto, taiteellinen tutkimus

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	5
1.1.	TUTKIMUKSEN TAUSTA JA AIHE	5
1.2.	TUTKIMUSONGELMA	6
1.3.	TUTKIJAPOSITIO JA PAIKKA.....	7
1.4.	KESKEISET KÄSITTEET	8
1.5.	AIKAISEMPI TUTKIMUS	10
2.	AINEISTO JA TAITEELLINEN TUTKIMUS.....	14
2.1.	FABU PIRES & IISALMEN KUVATAIDEKOULU, ASEMATUNNELI, 2014.....	14
2.2.	BO-AXEL, ETELÄINEN POHJOLANKATU, 2015.....	16
2.3.	HOW & NOSM, ANIMAL FARM, UPEA18	18
2.4.	SPIDERTAG, INTERACTIVE NEON MURAL #6, UPEA19.....	20
2.5.	TAITEELLINEN TUTKIMUS	22
3.	KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET.....	24
3.1.	OMA PAIKKAKOKEMUS	26
3.2.	JULKINEN KAUPUNKITILA	27
3.3.	JULKINEN KESKUSTELU	28
4.	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
	Taulukko 1 Tunnelimaalausprojektin vaikutukset.....	29

LÄHTEET

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta ja aihe

Suhtaudun kaupunkiympäristöön positiivisesti ja se on minulle luontainen paikka toimia. Aiemmin toimijuus on tarkoittanut paikassa oleskelua, enkä ole omilla toimillani liiemmästi vaikuttanut kaupunkitilassa tapahtuvaan muutokseen. En siis ennen vuotta 2014 osallistunut kaavoituksen yleisötilaisuuksiin, käynyt keskusteluja teknisen toimialan päälliköiden kanssa, tai maalannut omatoimisesti alikulkutunneleihin itseäni miellyttäviä kuvia.

Helsingissä vuosina 1998–2018 käynnissä ollut Stop Töhryille -hanke herätti keskustelua oikeutuksesta julkiseen kaupunkitilaan graffitin ja luvattoman paikkataiteen näkökulmasta. Hankkeen päättymisen jälkeen kaupunkitaide oli Suomessa nosteessa lähes koko 2010-luvun ajan. Ensimmäiset niin sanotun uuden aallon tilaustyönä toteutetut seinämaalaukset tehtiin Lappeenrantaan ja Poriin vuonna 2012.¹ Aktiiviset toimijat, kuten esimerkiksi Upeart ry ja Helsinki Urban Art ry, ovat edistäneet maalausprojekteja useissa Suomen kaupungeissa.

2010-luvulla toteutettuihin seinämaalausprojekteihin liittyi olennaisesti keskustelu teosten kuratoinnista. Päätoimittaja Pessi Rautio kirjoitti Taide-lehden pääkirjoituksessa, että julkista taidetta tehdään nyt ehkä enemmän kuin koskaan. Julkisen taiteen kentälle on tullut uusia toimijoita, jotka luovat uudenlaisia käsityksiä julkisesta taiteesta, estetiikasta sekä toimintatavoista.² Samassa lehdessä taidekriitikko Otso Kantokorpi kirjoitti muraalibuumin olevan eskaloitunutta. Kantokorpi nosti esille kysymyksiä liittyen muraalitermin käyttöön (muraali vai seinämaalaus), vastaanottoon (puolesta ja vastaan) ja taiteen tekemisen toimintamalleihin. Hänen mukaansa usein graffititaustaiset tekijät ovat onnistuneet muuttamaan perinteiseen julkiseen teosprosessiin liittyviä käytänteitä, ja seinämaalauksia on toteutettu kylläkin luvanvaraisesti mutta aiemmista toimintamalleista poiketen suoraviivaisemmalla prosessilla. Tämä oli tässä vaiheessa herättänyt keskustelua etenkin ammattitaiteilijoiden keskuudessa.³

¹ kts. Karppinen 2016.

² Rautio, Pessi: Pääkirjoitus. Taide 6/2017, 3.

³ Kantokorpi, Otso: Muraalit vs. harmaa betoni. Taide 6/2017, 8–13.

Tämän tutkimuksen aiheena on vuosina 2014–2019 Iisalmessa toteuttamani kokonaisuus, jota kutsun nimellä ”Tunnelimaalausprojekti”. Tunnelimaalausprojekti koostuu yksittäisistä julkisista maalaustilanteista, joiden suunnitteluun, toteutukseen ja viestintään osallistuin. Taiteen tekemisessä mukana olivat kuvataiteesta kiinnostuneet lapset, graffititaiteen aktiiviharrastajat ja ammattitaiteilijat. Oma roolini projekteissa oli suunnittelu, maalaustapahtumien koordinaatio ja vuorovaikutuksen tuottaminen.

Olen koostanut projektin aikana keräämistäni tallenteista aineistodokumentin, joka on ladattavissa maisemantutkimus.fi-sivustolta. Aineistodokumentti sisältää tietoa Tunnelimaalausprojektin kohteista ja niihin liittyvistä tekijätiedoista. Lisäksi olen liittänyt dokumenttiin joukkoviestinten julkaisemaa uutisointia ja yksityishenkilöiden Facebookin Iisalmen puskaradio -ryhmään tekemiä julkisia päivityksiä. Olen tässä vaiheessa pohtinut tutkimusetiikkaa julkisen keskustelun ja sosiaalisen median päivityksien näkökulmasta.

1.2. Tutkimusongelma

Tunnelimaalausprojekti käynnistyi iisalmelaisen nuoren valokuvakurssilla esittämän kysymyksen innoittamana. Hän oli kurssin aikana kiinnittänyt huomion kaupunkiympäristön töhryihin ja graffititaiteen puuttumiseen. Yhden teon johtaessa kohti seuraavaan, kertyi minulle vuosien aikana kokemustietoa ja projektista julkaistua materiaalia. Haluan tutkimuksella selvittää vastausta oheiseen tutkimuskysymykseen:

Millä tavoilla Tunnelimaalausprojekti vaikutti omaan paikkakokemukseeni, julkiseen kaupunkitilaan ja julkiseen keskusteluun Iisalmessa?

Tutkimuksen alkuoletus on, että Tunnelimaalausprojektin edistymiseen vaikutti vuosien aikana tapahtunut oman paikkasuhteen syventyminen. Lisäksi Tunnelimaalausprojekti muutti kaupunkitilaa ja projektista kiinnostuttiin ihmisten keskuudessa. Pyrin tutkimuksella selvittämään projektin vaikutuksia niin, että tuloksia olisi mahdollista hyödyntää myös muiden vastaavanlaisten projektien aikaansaamiseksi ja mahdollisessa tutkimisessa.

1.3. Tutkijapositio ja paikka

Oma taustani on kasvatustieteissä ja olen suorittanut kasvatustieteiden kandin tutkinnon mediakasvatuksen pääaineesta. Sivuaineena olen opiskellut kulttuurihistoriaa, josta minulla on suoritettuna laajan sivuaineen oppimäärä. Aloitin maisemantutkimuksen pääaineopinnot vuonna 2017, joten opintojen aloittaminen ajoittuu Tunnelimaalausprojektin keskelle. Olen pystynyt perustelemaan tekemisiäni osittain alaan liittyvien opintojen kautta. Kuten kaupunkikin, niin myös minä, muodostumme useista menneisyyden ja nykyhetken yhteen liittämistä kerroksista. Maisemantutkimus merkitsee minulle moniaistista kokemusta paikasta, missä ihminen tulkitsee ympäristöään oman taustansa kautta. Tutkiessani aihetta oman taiteellisen työskentelyn näkökulmasta pyrin tuloksissa tuomaan esille näkökulmia, jotka hyödyttävät tieteenalaa edes jossain määrin.

Maisemantutkimuksen professori Maunu Häyrysen mukaan maisemantutkimuksen keskeiset tutkimusongelmat liittyvät ympäristöön ja sen kokemiseen. Maisemantutkimus on kiinnostunut siitä, miten ihminen esittää ympäristöä, ja miten sitä muokataan ja kehitetään. Jotta ihminen ymmärtäisi itseään, hänen täytyy ymmärtää maisemaa.⁴

Iisalmi on Pohjois-Savon maakunnassa sijaitseva noin 21400 asukkaan seutukaupunki. Olen syntynyt Iisalmessa ja palannut takaisin kaupunkiin vuonna 2012. Kaupunkina Iisalmi ei tietenkään vertaudu maailman metropoleihin kuten Los Angelesiin, Berliiniin ja Honoluluun, mutta Tunnelimaalausprojektin jälkeen kaupungista löytyy samojen tekijöiden tekemää taidetta. Kaupunkitilan visuaaliset ärsykkeet vaikuttavat ihmisen kokemukseen ympäristöstä. Tunnelimaalausprojektissa kaupunkitilaan toteutettiin maailman suurkaupungeista tutummaksi tullutta visuaalista kuvastoa.

⁴ Häyrynen, Maunu: Maisemantutkimus, 2012. <https://www.youtube.com/watch?v=3ZKR8V64bPc>

1.4. Keskeiset käsitteet

Kokemuksen merkitys taiteellisessa tutkimuksessa ei ole siinä mitä se tuottaa, vaan siinä minkä alueen se taiteella ja ymmärtämiselle osoittaa.⁵ Tässä tutkimuksessa tarkastelen kokemusta, jonka alun ja lopun olen määrittänyt keinotekoisesti. Kokemus muodostuu osakokemuksista, hetkistä, muistoista, toiminnasta, vuorovaikutuksesta ja niin edelleen. John Deweyn mukaan kokemus syntyy, kun olemme vuorovaikutuksessa ympäristömme kanssa. Kokeminen on jatkuvaa, ja yksi hetki johtaa eteenpäin, jolloin erilaiset teot, tapahtumajaksot, sattumukset sekoittuvat kokonaisuudeksi kadottamatta omaa luonnettaan. Ihmiselle on hänen mukaansa tyypillistä ajelehtia ja kokea tunnepitoisesti.⁶ Kokemus tässä tutkimuksessa ei ole pelkästään omaani, vaan myös muiden projektiin liittyvien ihmisten kokemusta.

Vaikutus on yleensä seurausta vaikuttamisesta. Tässä tutkimuksessa vaikutukset syntyvät Tunnelimaalausprojektin kautta toteutuneen vaikuttamisen aikaansaannoksena. Vaikutus voi olla positiivinen tai negatiivinen tai vain asiasta syntynyt mielikuva, joka ei kuitenkaan ole todellinen. Teemu Mäki kirjoittaa: ”Taide käyttää erityisiä työkaluja, menetelmiä ja kieltä ja voi siksi tuottaa sellaista tietoa ja oivalluksia meistä ja yhteiskunnasta, joita olisi vaikeaa tai mahdotonta tuottaa muilla keinoin tai muissa sfäreissä. Taide tekee havaintoja, analysoi ja väitteitä maailmasta, testaa ja arvottaa elämisen tapoja, luo ja ehdottaa uusia arvoja, uusia elämisen ja kokemisen tapoja. Näin taide jatkuvasti sekaantuu ja limittyy ei-taiteeseen ja tuottaa myös uutta ei-taiteellista tietoa.”⁷ Taiteen kautta vaikuttamisen keinot ovat yhteiskunnallisesti moninaisemmat, kenties perinteisten sääntöjen ja moraalikäsitystenkin ulkopuolella.

Julkisen kaupunkitilan tulisi olla avoin tila, jossa ihminen voi oleskella, liikkua ja toimia. Kaupunkiympäristön ilmettä ja suunnittelua ohjataan kaavoituksen avulla, jolloin julkisen tilan käytöstä käydään jatkuvaa neuvottelua. Kaupunkitaiteen läsnäolo julkisessa kaupunkitilassa ei ole itsestäänselvyys. Julkista tilaa tutkinut sosiologian emeritus professori Anthony Orum toteaa julkisen tilan tutkimuksen tuottavan oivalluksia, ei vain ihmisten sosiaalisen toimintaan, mutta myös heille ominaisiin kulttuureihin. Kulttuuri tarjoaa hänen mukaansa keinoja, joiden avulla ihmiset voivat paljastaa ja vahvistaa omaa kollektiivista identiteettiään.

⁵ Tuovinen, Taneli ja Mäkiköskela, Riikka 2018, 227.

⁶ Dewey 1934/2010, 49–57.

⁷ Mäki. Teemu: Nokkakolari – taide ja tutkimus kohtaavat. päivitetty 20.2.2014.
<https://www.researchcatalogue.net/view/49919/44946>

Julkisessa tilassa ilmenevä kulttuuri tarjoaa mahdollisuuden kertoa ”ulkopuolisille” ketä paikalliset oikeastaan ovat. Tätäkin tärkeämpää saattaa olla se, mitä he kertovat tällä itselleen.⁸ Tässä tutkimuksessa tarkastelen julkista tilana, missä ihmisen on mahdollista ilmaista ja toteuttaa minuuttaan. Julkista tilaa koskevat rajoitukset ja säännökset ovat totta, mutta yksilöillä on osallistumisen, neuvottelun, tai kenties oman käden oikeuden kautta mahdollisuus vaikuttaa.

Julkinen taide on julkisessa sisä- tai ulkotilassa sijaitsevaa taidetta. Julkinen taideteos on yleensä rahoitettu valtion, kunnan tai yksityisen tahon toimesta. Julkinen taideteos voi olla erillinen tai rakennukseen integroitu, kuten esimerkiksi seinämaalaukset. Julkinen taide voi olla paikkasidonnaista taidetta, jolloin se on suunniteltu ottaen huomioon paikkaan liittyvän historiallisen tai sosiologisen perinnön.⁹

Toimintamalli julkisen taiteen tilaamisesta ja rahoittamisesta on ollut muutoksessa 2010-luvulla, jolloin taiteen tilaamisen, rahoittamisen tavat ja alaan liittyvä käsitteistö on kehittynyt, monipuolistunut ja ammattimaistunut.¹⁰ Iisalmessa on vuodesta 1980 lähtien ollut käytössä prosenttitaideperiaate.¹¹ Prosenttiperiaatteen mukaisesti kaupunki käyttää omien rakennushankkeiden määrärahasta yhden prosentin taiteeseen.¹² Vuoden 2015 jälkeen Iisalmeen on hankittu teoksia Kaarina Kaikkoselta, Antti Immoselta, Kirsi Kaulaselta ja Timo Toloselta. Vuonna 2021 käynnissä on kolme prosenttitaidehanketta. Kaupunki on nimennyt vuosina 2018 ja 2019 (kokonaan ja osittain) rahoittamansa murallit osaksi julkisen taiteen kokoelmaansa.

Graffiti perustuu typografiseen suunnitteluun ja väreihin. Graffiti on kirjainten, tekstin ja värien yhdistelmää.¹³ Graffiti toteutetaan yleensä aerosolimaalilla hyödyntämällä ”free hand” eli vapaana liikkuvan käden tekniikkaa. Graffiti sisältää variaatioita, joita kutsutaan nimillä ’tags’ tagit, ’pieces’ piissit (masterpieces) ja ’throw ups’ nopeat kirjain/kuvioyhdistelmät. Graffitille ominaista on sen väliaikaisuus. Graffitien valokuvaus on ollut keskeinen osa kulttuuria ja edistänyt tekniikoiden ja ideoiden leviämistä.¹⁴

⁸ Orum 2009, 145.

⁹ Julkisen taiteen sanasto <https://www.julkinentaide.fi/julkisen-taiteen-sanasto>

¹⁰ Suomen taitelijaseura, <https://www.julkinentaide.fi/prosenttiperiaatteen-kasikirja>

¹¹ Taidetta ympäri Iisalmea <https://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Palvelut/Kulttuuri-ja-nuorisotyö/Kulttuuripalvelut/Julkinen-taide>

¹² Julkisen taiteen sanasto <https://www.julkinentaide.fi/julkisen-taiteen-sanasto>

¹³ Di Brita 2019, 6. kts. myös Masemann 2010, 8–11.

¹⁴ Masemann 2010, 8–11.

Graffitimaalaukseen liittyy vahvasti mielikuva luvattomuudesta ja omaehtoisesta ilmaisusta. Graffiti ja katutaide ovat olleet osa kaupunkikulttuuria 70-luvulta lähtien, ja molempia on käytetty tekijöiden maineen kasvattamiseen ja huomion kiinnittämiseen. Graffitikäsitteen määrittelyyn vaikuttaa tutkija Peter Bengtsenin mukaan ennen kaikkea termin käyttäjä eli onko kyseessä taiteilija, kriitikko, akateemikko, fani, kuraattori tai joku toinen henkilö, joka jollain tavalla samaistuu katutaiteeseen. Käsite on hänen mukaansa sosiaalisesti tuotettu eikä antaudu vain yhdelle tulkinnalle.¹⁵ Katutaide yhdistää graffitia laajemman visuaalisen symbolikuvaston, ja sen tekemiseen käytetään mm. spraymaalaa, sabluunoita, tarroja ja julisteita. Graffitin lisäksi katutaide on ottanut vaikutteita julisteista, sarjakuvataiteesta, pop-taiteesta ja kulttuurihäirinnästä. Graffitien maalausta pidetään tekijöiden välisenä vuorovaikutuksena ja salakielenä, kun taas katutaide on enemmän vuorovaikutuksessa suuren yleisön kanssa.¹⁶ Taiteen ”omaehtoinen” sijoittaminen julkiseen tilaan on aina luvanvaraista. Aiheeseen sisältäpäin perehtynyt taiteilija Rosa Hultman toteaa katutaiteen olevan julkista taidetta. Luvallinen katutaide poikkeaa muusta julkisesta taiteesta siten, että se ei ole pysyvää.¹⁷ Jari Tamminsen mukaan taidefestivaalit voidaan nähdä myös omaehtoisen graffitimaalauksen esittelynä yhteisölle luvallisuuden viitekehysessä.¹⁸

Muraalitaiteen perinteet liittyvät myös kansalaisaktivismiin ja vaikuttamiseen. Viime aikoina muraalia on yhdistetty kuvaamaan rakennuksien julkisivuun tehtävää seinämaalauksia. Suosion kasvusta kertonee, että esimerkiksi Helsingin kaupunki on tehnyt virallisen ohjeistuksen liittyen muraalien luvanvaraisuuteen käyttäen niistä termiä julkisivumaalaukset.¹⁹ Mielestäni muraali ja seinämaalauksen sanojen käyttöön liittyy keskustelu taiteen arvostuksesta ja merkityksestä. Jos maalauksella on yhteiskunnallinen tai yhteisöllinen sanoma, voidaan teoksesta käyttää käsitettä muraali.

1.5. Aikaisempi tutkimus

Suomessa on tehty viime vuosina useita julkiseen taiteeseen, graffitiin ja seinämaalauksiin liittyviä gradu- ja väitöskirjatutkimuksia eri tutkimusaloilla kuten mm. kuvataidekasvatuksen, taidehistorian, ympäristöpolitiikan ja aluetieteen sekä taiteiden tutkimuksessa. Aiheeseen liit-

¹⁵ Bengtsen 2017, 104.

¹⁶ Masemann 2010, 8–9.

¹⁷ Hultman, 2011, 87–88.

¹⁸ Tamminen, Jari: Graffiti, museokamaa. 4.3.2021. <https://voima.fi/hairikot/artikkeli/graffiti-museokamaa/>

¹⁹ Helsingin kaupunki, Rakennusvalvonta, 2018. <https://www.hel.fi/static/rakvv/ohjeet/Julkisivumaalaukset.pdf>

tyvät tutkimusongelmat keskittyvät mm. julkisen taiteen osallistumiseen ja vuorovaikutukseen ja julkisen taiteen synnyttämiin kokemuksiin. Lisäksi aihetta on tutkittu taiteen hyvinvointinäkökulman lähtökohdista. Julkiseen taiteen kokemusta tutkinut Anti-festivaalin taiteellinen johtaja, vastaava tuottaja Johanna Tuukkanen (2013) toteaa, että positiivinen kokemus uudesta julkisesta taiteesta voi vaikuttaa myöhempään kiinnostukseen taidetta kohtaan ja mataltaa osallistumiskynnystä. Lisäksi sisustusarkkitehti ja katutaidekollektiivi Multicoloured Dreamsin jäsen Sara Multanen (2015) esittää, että hyvä julkinen tila sisältää paikkoja, jotka voivat muodostua mahdollisimman moninaiselle käyttäjäjoukolle tärkeiksi ja merkittäviksi.

Seinämaalauksiin liittyvää vaikutustutkimusta esimerkiksi ympäristön viihtyisyyden, yhteisöllisyyden ja kaupunkimaiseman muutoksen näkökulmasta ovat suorittaneet Maija Saalin & Sisi Lindebladin (2019), Katariina Karppanen (2016) ja Soile Kantoluoto (2019). Pauliina Ihalainen (2017) on tutkinut graffitikeskusteluun liittyviä diskursseja ja graffitien vaikutusta kaupunkitilaan ja sen rakentumiseen. Olen tarkastellut näitä tutkimuksia pohtiessani oman tutkimuksen ongelmanasettelua. Näissä tutkimuksissa tutkijapositio on ulkopuolinen, joten pystyn omalla tutkimuksellani jatkamaan aiheen käsittelyä.

Ympäristöön liittyvää tutkimusta taiteellisen työskentelyn näkökulmasta on tehnyt myös Anne Sunila, joka käsittelee väitöskirjatutkimuksessaan ympäristön, tekijän, ja teoksen välistä vuorovaikutusta. Sunila toteaa tuloksissa monisyisen tilanteen vaativan tekijältä ymmärrystä, sillä ei ole selviö miten ympäristöään kokee tai havaitsee.²⁰ Anne Sunila on tutkinut aihetta taiteellisen tutkimuksen työvälinein.

Taidehistorian dosentti ja Kuvataideakatemia dekaani Hanna Johansson kirjoittaa, että kysymystä taiteen merkityksestä on lähestyttävä oletuksesta, että uuden ja merkittävän taiteen tehtävä on muuttaa maailmaa ja käynnistää tekoja, jotka ainakin hetkellisesti näyttävät todellisuuden uudella tavalla. Hänen mukaansa nämä tavoitteet korostuvat taiteessa, joka tapahtuu julkisessa tilassa, on väliaikaista ja toimii yhdessä yleisön kanssa. Onnistunut teos synnyttää yleisössä uusia toimintamalleja ja kokemuksia todellisuudesta. Lisäksi parhaimmillaan teos yllättää ja luo ympärilleen moninaisen, aiemmin tuntemattomien ihmisten yhteisön.²¹

²⁰ Sunila 2019.

²¹ Johansson 2016, 172.

Käsitetaiteen pioneeri Stephen Willats on kehittänyt ideaa sosiaalisesti interaktiivisesta kulttuurista. Willatsin mukaan taiteilijan omat ennakko-olettamukset haastetaan katsojan reaktiossa ja mahdollisesti yhteistyössä. Hänen mukaansa taiteilijan ja yleisön väliseen kokemukseen ja reaktioihin vaikuttavat aiemmat kokemukset ja uskomukset, joita peilataan suhteessa taideteokseen.²²

Tutkimuksessa kiinnitän huomiota näihin näkökulmiin. Onnistuvatko teokset synnyttämään uusia toimintamalleja ja kokemuksia todellisuudesta? Muodostuuko Tunnelimaalausprojektin teosten ympärille uusi yhteisö? Haastavatko ulkopuolisten reaktiot myös omia ennakko-olettamuksiani?

Tutkijatohtori Cecilie Sachs Olsen toteaa, jotta ymmärtäisimme kuinka sosiaalisesti sitoutunut taide voi avata uusia tuottavia tapoja ajatella kaupunkitilaa, on keskeistä tutkia sosiaalisten prosessien ja niiden materiaalisen kontekstin suhdetta.²³ Paikkaperusteiset interventiot voidaan hänen mukaansa ymmärtää jatkuvana vuorovaikutuksena ja tarjota muuttuvia oivalluksia henkilökohtaisista sitoutumisista tilaan ja paikkaan.²⁴ Tutkija Rachelle Sabourin kirjoittaa, että katutaiteen festivaalit ovat enemmän graffitinäyttelyitä niille tekijöille, jotka ovat päättäneet luoda uran maalaajana. Julkiseen tilaan tilatut murallit liitetään usein yhteisötaiteen projekteihin, vaikka harvalla tekijällä on työkaluja toteuttaa yhteisön osallistamista.²⁵ Tässäkin tutkimuksessa keskeistä on selvittää, millaisia vaikutuksia kaupunkitilassa tapahtuvilla interventioilla on uutena syntyviin oivalluksiin. Tunnelimaalausprojektissa en osallistunut yhteisöä teosten sisältöjen suunnitteluun.

Lisäksi Henri Lefebvre ajatukset auttoivat minua ymmärtämään sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä. Hänen mukaansa vuorovaikutus ihmisten kesken vaikuttaa tilakokemukseen ja sitä kautta kaupunkia koskeviin käsityksiin. Mitä aktiivisempaa vuorovaikutus on, sen nopeammin kaupunkitila muuttuu.²⁶ Yksilön tulisikin hänen mukaansa olla aktiivinen ja osallistuva toimija.²⁷

²² Kester 2004, 93.

²³ Olsen 2019, 29.

²⁴ Olsen 2019, 20–30.

²⁵ Sabourin 2019, 50.

²⁶ Lefebvre 1991, 141.

²⁷ Lefebvre 1991, 30.

Esittelen seuraavaksi tutkimuksen aineiston. Nostan aineistosta tarkasteluun neljä maalausta-pahtumaa, joita tutkin taiteellisen tutkimuksen työmenetelmin. Tämän jälkeen esittelen tutki-muksen keskeiset tutkimustulokset ja teen niistä yhteenvedon taulukkoon. Lisäksi pohdin tutki-muksen tulosten pohjalta johtopäätöksissä onnistumista, mahdollisia kehityskohtia, sekä esitän ehdotuksia jatkotutkimukselle.

2. AINEISTO JA TAITEELLINEN TUTKIMUS

Valitsen aineistosta tutkimuksen kohteeksi neljä projektissa toteutettua teosta ja teospaikkaa: asematunnelin maalauksen (2014), Eteläisen Pohjolankadun seinämaalaukset (2015), Satamakadun Animal Farm -muraalin (2018) ja Savonkadun Interactive Neon Mural #6 -teoksen (2019). Kohdistan tutkimuksen kahteen projektin alkuvaiheen ja kahteen viimeiseen ammattitaitelijan tekemään työhön.

2.1. Fabu Pires & Iisalmen kuvataidekoulu, asematunneli, 2014

Iisalmen kaupungissa oli vuonna 2013 herännyt keskustelu rasistisista töhryistä.²⁸ 14. maaliskuuta 2014 Iisalmen Sanomat uutisoi, että kaupunki starttaa puhdistusoperaation. Töhryt olivat uutisen mukaan rumentaneet kaupunkikuvaa jo pitkään.²⁹

15.4. Yle Uutiset kertoi iisalmelaisten kyllästyneen rasistisiin töhryihin. Uutiseen oli haastateltu suunnittelupäällikkö Jyrki Könttää, jonka mukaan töhryjä oli yritetty poistaa aiemminkin. Lukumäärää kysyttäessä Jyrki Könttä vastasi niitä olevan kymmeniä, ehkä toistasataa.³⁰ Yle käytti verkkouutisessa kuvituskuvaa Helsingissä sijaitsevasta ratapihasta. Iisalmen Sanomissa julkaistiin samoihin aikoihin myös kaksi mielipidekirjoitusta aiheeseen liittyen: ”Töhryjä ja taidetta” ja ”Töhryjen poisto on aivan oikea ratkaisu.”

Iisalmen kuvataidekoulu oli aloittanut tunnelimaalauskurssin suunnittelemisen teknisen keskuksen hieman tätä uutisointia aiemmin. Tapahtumapaikaksi valittiin minun toiveistani Rautatieaseman välittömässä läheisyydessä sijaitseva 32 metriä pitkä kevyen liikenteen alikulku-tunneli. Tunneli sijaitsee valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä.³¹ Maalauslupa hoidettiin kaupungin toimesta, ja lupa tunnelin maalaamiseen saatiin Ratahallintokeskuksella.

Asematunnelin olivat edellisen kerran maalanneet Iisalmen seudun kuvataideseuran jäsenet vuonna 1991. Kuvitus oli abstrakti, ja jäänyt tunneliin oli vuosien aikana ilmestyneiden omaehtoisten kuvitusten, piirroksien, tekstien ja vihakirjoittelun peittoon. Tunneli saattoi olla usealle kaupunkilaiselle merkityksetön epäpaikka, mutta seinäpintoihin vuosien aikana tehtyjen

²⁸ Loimalahti, Antti: Mamu muistelee osa 3. IS 11.3.2012.

²⁹ Turunen, Tommi: Iisalmi siivoaa töherrykset. IS 14.3.2014.

³⁰ Hämäläinen, V-P: Iisalmelaiset kyllästyivät rasistisiin töhryihin. YLE 15.4.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7191022>

³¹ Rakennuskulttuuriselvitys, 28.

kirjoitusten merkitystä ei kannatta ohittaa. Minulle tunnelista on jäänyt talteen kirjoitus, missä tiedusteltiin Iisalmen hoppersien, skeittareiden ja graffareiden perään. Asematunnelin maalauksen ensisijaisena tehtävänä oli uudistaa töhritty tunneli. Toisena tavoitteena oli tuoda paikalle valokuvakurssilaisen toivomaa katutaidetta.

Iisalmen Sanomat haastatteli 27.4. julkaistuu uutiseen ”*Tunneli kuvitetaan*” vapaa-aikajohdaja Pekka Partasta, joka kertoi haastattelussa töhryjen poiston riskinä olevan uusien töhryjen ilmaantumisen. Partanen sanoi haastattelussa, että kaupungin pitäisi päästä ”jotenkin viestiämään graffitien tekijöille”. Partasen mukaan oli ikävää, kun hyvien (tekstien) päälle tehdään kirjoituksia. Hän myös mainitsi, että käytännössä ainoa tapa valvoa asiaa on kameravalvonta. Lisäksi Partanen pohti voisiko jonnekin päästä tekemään graffiteja luvan kanssa.³²

Helsingin kaupunki toteutti vuosina 1998–2008 Stop töhryille -hankkeen. Hanketta perusteltiin nk. rikottujen ikkunoiden teoriolla, jonka mukaan töhrynnän kaltainen häiriökäytös johtaa vakavampien rikosten kasvuun. Teoria on todettu myöhemmin paikkaansa pitämättömäksi.³³ Pekka Partanen kuvaa töhryjen poistoa riskinä. Olisiko töhryjen siis parempi antaa vain olla paikoillaan? Toisessa kaupungissa suhtautuminen ympäristön rasistisiin merkkeihin olisi voinut olla jyrkempi, mutta Iisalmessa kirjoitusten ja merkkien annettiin olla paikoillaan vuosikymmenen ajan.

Tunnelimaalauskurssi kesti neljä päivää. Yle vieraili tunnelilla maalauksen ensimmäisenä päivänä ja uutisoi maalauksesta verkkosivuillaan otsikolla: *Töhritty tunneli saa uuden ilmeen – asialla opiskelija ja brasilialainen katutaitelija*. Tarina siitä miten projekti syntyi, toistui myös Ylen uutisessa. Maalausidean antanut kertoi, että Iisalmessa on enimmäkseen töhryjä ja ne eivät sovi katukuvaan. Maalausta ohjannut mixed-media taiteilija Fabu Pires oli nimetty uutisessa katutaitelijaksi. Pires kuvasi maalausta tunnelman luomisena, josta ihmisille voisi tulla iloisia ajatuksia. Hän sanoi, ettei halunnut päättää tiettyä teemaa, vaan koululaiset saivat tehdä sitä, mistä itse innostuvat. Hyvä energia oli tekemisessä tärkeää. Minä olen kommentoinut uutisen yhteyteen, että kuvataidekoulun projekti on avaus sille mitä maalien avulla on mahdollista tehdä.³⁴

³² Kulmala, Anita: Tunneli kuvitetaan. IS 27.4.2014.

³³ Brunila ym. 2001, 9.

³⁴ Hiltunen, Anja; Vilppula, Susanna: Töhritty tunneli saa uuden ilmeen. YLE 3.6.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7276439>

Iisalmen Sanomat teki tunnelilla haastattelun maalauksen viimeisenä päivänä. Uutinen oli ot-sikoitu seuraavan päivän lehteen: ”*Tunnelimaalaus kohottaa kaupungin imagoa*”. Uutiseen oli haastateltu ohikulkenutta Sirpa Veijalaista, joka uutisen mukaan oli tyytyväinen nuorten aikaansaannoksiin. Veijalaisen mukaan on ollut tärkeää, että nuoret ovat saaneet suunnitella ja toteuttaa tunnelimaalausprojektin. Harmaa ja ikävänsävyinen tunneli oli saatu raikkaaksi. Kurssilla mukana olleen Marja-Leena Koposen mukaan tunneliin sopi ”värikäs juttu, joka pi-risti maisemaa”. Itse kerron uutisessa olevani tyytyväinen erityisesti siihen, että ohikulkijoille nuorten maalareiden näkyminen on ollut elämys. Nuoret ovat päässeet vuorovaikutukseen ohikulkijoiden kanssa.³⁵

2.2. Bo-Axel, Eteläinen Pohjolankatu, 2015

Kaupunkiin johtavan liikenneväylän, Eteläisen Pohjolankadun, ylittää silta. Kevyen liikenteen yhteydessä on kaksi seinämää, joista toiseen oli maalattu 90-luvun alussa teksti: ”Nolou the best Rappers in town”. Teksti toivotti kulkijan tervetulleeksi kaupunkiin, ja graffitia pidettiin yhtenä Iisalmen maamerkinä.

Ryhdyin valmistelemaan tunnelin maalausta tammikuussa 2015 Bo-Axel nimeä käyttävän tekijäryhmän kanssa. Projektissa mukana olivat Iisalmen kaupungin kaavoituspäällikkö Sari Niemi, suunnittelupäällikkö Jyrki Könttä ja puisto-osaston esimies Aaro Väänänen. Iisalmen Sanomat uutisoi 18.7.2015 Iisalmen kaupunkikuvaan tulevan pian väriä. Uutiseen oli haastateltu töhryjen poistoa kesällä 2015 koordinoivutta kaupungin työntekijää Riitta Topparia. Topparin mukaan ”päälle maalaaminen” on helpompaa kuin pelkkä graffitin poishankaaminen. Graffitit herättävät hänen mukaansa tunteita, sillä ne saattavat pilata kaupunkikuvan. Toppari ehdottaa myös nuorille taitelijoille graffitiseinää. Hänen mukaansa graffitit voivat olla tulevaisuudessa taidetta. Lisäksi hienot väreillä leikittelyt ja maalaukset tuovat erilaista näkökulmaa Iisalmen kaupunkikuvaan. Olen todennut samassa uutisessa, että graffiteista tulee helposti arkipäivää, kun ihmiset tottuvat seinissä oleviin merkkeihin. Iisalmessa ei minun mukaani näy katutaidetta, ja halusimme väreillä nostaa esille kaupungin kulttuurihistoriaa, näkyvälle paikalle. Uutisessa julkaistiin kuva entisestä seinästä ja pohjamaalatusta seinästä.³⁶

³⁵ Nuutinen, Elisa: Tunnelimaalaus kohottaa kaupungin imagoa. IS 7.6.2014.

³⁶ Martikainen, Senni: Iisalmen kaupunkikuvaan tulee pian väriä. IS 18.7.2015.

Olin julkaissut kuvan pohjamaalatusta seinästä Facebookissa 15.7. tekstillä: ”*No more Nolou. End of an era. Iisalmi 2015.*” Postaus levisi sosiaalisessa mediassa, ja useassa kommentissa Nolou-graffitia kutsuttiin mm. Iisalmen maanmerkiksi. Iisalmen Sanomat kiinnitti lisää huomiota maalaukseen ja kyseli uutisoinnissa lisätietoja Nolou-graffitin tekijästä.

Lehdessä julkaistiin myös kaksi aihetta käsittelevää pääkirjoitusta. Päätoimittaja Jarkko Ambrusin mukaan 1960- ja 70-luvuilla suunnittelussa ei kiinnitetty huomiota visuaaliseen ilmeeseen. Hänen mukaansa ”jokainen betonimöhkäle näyttäisi paremmalta, jos siinä olisi edes yksi maalattu seinä”. Ambrusin vertaa myös graffitin ja töherryksen eroja. Graffiti on hänen mukaansa kuvataidetta, kun taas töherryks on ajattelemattoman ihmisen epätoivoinen yhtä tai useampaa ihmisryhmää loukkaava ruiskaisu. Hänen mukaansa Eteläisen Pohjolankadun alikulkuun toteutettava teokset nostavat varmasti keskustelua enemmän vastaan kuin puolesta. Hän viittaa kirjoituksessa myös maailmankulttuuriperintökohteeseen Prahaan, joka on antanut siunauksensa urbaanille kulttuurille. Ambrusin puhuu taiteesta myös taajamataiteena, ja kertoo ettei kaupunki kaipaa enää yhtään lisää rasistisia ja fasistisia merkkejä.³⁷

Iisalmen Sanomat julkaisi teoksen sisältöä pohtivan uutisen 9.8.2015. Jutussa mainitaan teoksen Byterapers yhteys sekä Nolou-graffitin uusinnos. Uutiseen on haastateltu teoksen ohikulkijoita Antti Karjalaista ja Maire Jernforsia. Karjalainen on myös nähnyt graffiteja muualla ja tykännyt. Maalaukset estävät hänen mukaansa mahdollisesti isompaa terrorisointia. Jernforsin mielestä teos on taideteos. Hänen mielestään maalauksia voisi olla enemmän, mutta tekemisen pitää olla kontrolloitua. Häntä ei haittaisi, jos kerrostalojen seiniäkin kuvilla tai väreillä kirjottaisiin. Iisalmen kaupungin suunnittelupäällikkö (uusi titteli) Jyrki Könttä toteaa kuvan olevan hyvännäköinen, ja teoksia voi hänen mukaansa toteuttaa suunnitellusti. Paikkoja saadaan hänen mukaansa siistimmän näköiseksi, ja teokset antavat ohikulkijoille hyvää mieltä ja positiivisia ajatuksia.³⁸

Vuonna 2017 Eteläisen Pohjolankadun teokset huomioitiin uudelleen. Ilta-Sanomien uutisessa kirjoitettiin, että teos tuo esiin merkkihenkilöitä ja muita tärkeitä iisalmelaisia ilmiöitä. Byterapersin Jukka. O. Kauppinen kommentoi: ”tuntuu pysäyttävän hienolta tulla muistetuksi katutaiteessa”. Hän korostaa uutisessa savolaisjuuria.³⁹ Vuoden 2017 joulukuussa teoksista

³⁷ Ambrusin, Jarkko: Jokainen betonimöhkäle ansaitsee graffitin. IS 19.7.2015.

³⁸ Tikkanen, Tarja: Kekkosesta Nolouhun – ihmeitä Iisalmesta. IS 9.8.2015.

³⁹ Berschewsky, Tapio: Iisalmi kunnioittaa suomalaista tietokonetaidetta graffitissaan. IS 26.2.2017
<https://www.is.fi/digitoday/art-2000001126985.html>

julkaistiin myös artikkeli Skrolli-lehdessä. Lehden avustaja, opiskelukaverini, Suvi Sivulainen kirjoitti iisalmelaisen graffitin vaalivan digitaalista kulttuuriperintöä. Artikkelissa harmitelen, ettei kukaan muu ole ryhtynyt vastaavaan toimintaan.⁴⁰

2.3. How & Nosm, ANIMAL FARM, UPEA18

Valtakunnallista UPEA taidetapahtumaa on järjestetty vuodesta 2016 alkaen.⁴¹ Upeartin valtakunnallisen taidefestivaalin nostattama kiinnostus seinämaalauksia kohtaan näkyi myös Iisalmessa. Muraaleja käsitteleviä kirjoituksia oli julkaistu edellisenä vuonna Iisalmen Sanomissa: *Voisiko uuden sähköaseman seinään maalata muraalin? ja Muraalit sopisivat Iisalmeenkin.*⁴²

Taidekollektiivi Upeartin työryhmä oli kontaktoinut Iisalmen kaupungin kulttuuritoimenjohtajan 30.6.2016.⁴³ Kävimme silloisen kulttuuritoimenjohtajan Sanna Marinin kanssa tapahtumasta keskustelua 24.10.2016, ja lähetimme tässä yhteydessä yhdistykselle viestin. Uutta yhteydenottoa Upeartin puolelta ei tapahtunut. Keskustelua tapahtumaan osallistumisesta jatkettiin vuonna 2017, jolloin ensimmäinen virallinen palaveri vuoden 2018 tapahtumaan osallistumisesta pidettiin (täsmälleen vuotta myöhemmin) 24.10.2017. Keskusteluun osallistettiin Iisalmen kaupungin suunnitteluarkkitehti Katja Lintunen, asemakaava-arkkitehti Hannele Kelavuori ja rakennusvalvonnan Jarno Repo. Sähköpostikeskusteluissa puhuttiin seinätaiteesta ja muraaleista. Kaavoituspäällikkö Sari Niemi osallistui sähköpostikeskusteluun, ja piti ajatusta innostavana.

Suhtautuminen projektiin oli alusta alkaen optimistinen. Kohteeksi ehdotettiin ensin torin laidalla sijaitsevaa Postitaloa (rakennusvuosi 1956). Postitalon kerrottiin kuitenkin joutuvan julkisivuremonttiin muutaman vuoden sisällä. Kiinnostus siirtyi viereisellä tontilla sijaitsevaan rakennukseen Satamakatu 9:ssä (rakennusvuosi 1945). Lisäksi Satamakatu 9 rakennusta oli muokattu 1983, minkä johdosta rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo oli kärsinyt.⁴⁴

⁴⁰ Sivulainen, Suvi: Iisalmelainen graffiti vaalii digitaalista kulttuuriperintöä. Skrolli 4.2017, 66–68.

⁴¹ <https://www.upeart.com>

⁴² Paretskoi, Jyri: Muraalit sopivat Iisalmeenkiin. IS 2.10.2017; Laatikainen, Aku: Voisiko uuden sähköaseman seinään maalata muraalin. IS 21.9.2017.

⁴³ Pekka Karppisen sähköposti Sanna Marinille 2016.

⁴⁴ Rakennuskulttuuriselvitykset, 68. <https://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=7e7393a6-a09f-4693-8e00-b57289213501>

Suunnitteilla olevan maalauksen paikka oli kaupunkitilassa varsin keskeinen. Palaveri Satakatu 9:n isännöitsijän Risto Teräväisen kanssa järjestettiin 29.1.2018. Taloyhtiö suostui teokseen, sillä Iisalmen kaupunki rahoitti projektin. Isännöitsijä oli tietoinen rakennuksen edessä sijaitsevan tontin rakennushankkeesta, ja mietti palaverissa, että kenties muralimaalaus vaikuttaisi uudisrakennuksen arkkitehtuuriin. Lisäksi Teräväinen ehdotti myös toisen maalauksen toteuttamista Tornikadulla sijaitsevan kerrostalon, Tornikatu 12, julkisivuun. Tässä kohteessa toive maalauksesta oli tullut taloyhtiön asukkailta.

Upeart ry etsi vuoden 2018 alussa tuottajaa ja ilmoitin olevani kiinnostunut tehtävästä. Työkentelin Upeart ry:n palveluksessa helmikuu–huhtikuu 2018 välisen ajan. Valintapäätökseen vaikutti varmasti Iisalmessa jo toteutetut taideprojektit, mutta myös yhteiset tuttavat Bo-Axel ja Upeartin kesken.

Aineistoa kootessani kiinnitin huomiota Marinin kanssa vaihdettuihin viesteihin. Olin maininnut taitelijat How & Nosmin ensimmäistä kertaa vuoden 2016 sähköpostikeskustelussa. Vuonna 2018 jälkeen pääsin ehdottamaan taiteilijoita Iisalmeen. Marin piti How & Nosmin töitä haastavina, ja pohti teoksen herättävän varmasti keskustelua.⁴⁵ 28.5.2018 Upeartin Roosa Hultman toimitti rakennusvalvontaan toimenpidehakemuksen. Maalaus tapahtui syyskuun alussa.

Teoksen valmistuttua Facebookin Puskaradio Iisalmi-ryhmässä käytiin keskustelua teoksen sisällöstä.⁴⁶ Kommentoijien mielestä oli hienoa, että ”Iisalmi sai taiteilijat tekemään teoksen tänne, taide oli onnistunut kun se herättää keskustelua; joku piti teosta överinä graffitina; joku sanoi, että hienoa että maaseudullekin saatiin maistiaisia maailmalta; toisen mielestä teoksessa oli hienot värit ja se oli taidokas, tosin aihe olisi saanut olla selkeämpi pieneen maalaiskaupunkiin; joku olisivat kaivanneet sinisävyeisempää työtä, hänen mielestään teos ei sovi maisemakuvaan punaisuuksineen; jonkun mielestä järvimaisema olisi ollut liian ilmeinen, nyt työ oli nykyaikaisempaa, yllättävää ja erikoisempaa.” Kommenteissa käytettiin seinämaalauksesta termiä, graffiti ja murali.

⁴⁵ Sanna Marinin, kirjasto- ja kulttuuripalvelupäällikkö, sähköpostiviesti Riikka-Liisa Kajanukselle 3.5.2018.

⁴⁶ Suljettu Facebook-ryhmä. Keskustelu 4.9.2018-. <https://www.facebook.com/groups/715833978473721/permalink/2031630663560706>

Yle haastatteli tekijöitä uutiseen, jolloin he pääsivät kertomaan omasta graffitimaalaus taustastaan. Uutiseen haastateltu kaupunkilainen mietti mielikuvaa Iisalmesta ja sen suhteesta muihin ympäristöihin kuten hänelle tuttuun San Franciscoon.⁴⁷ Lisäksi teoksesta tehtiin julkinen Instagram-päivitys, jossa kuvattiin matkaa Amos Rexistä Habitaren kautta Iisalmeen katsomaan muraalikaksosten teosta. Teos on: ”mahtava muraali, joka kuuluu UPEA18 -kaupunkitaidefestivaalin julkisiin teoksiin.”⁴⁸

Kaupungin markkinointiosasto järjesti maalauksen päätyttyä tekijöille yritysvierailun Genelecin tehtaalle. Lyhyen vierailun aikana tekijät eivät kuitenkaan tutustuneet kaupunkiin perusteellisemmin. Minulta he kysyivät maalauksen alkupäivinä: ”mitä teen keskellä ei mitään.”⁴⁹ Upeart käytti teoksesta Tommi Korpiahallan ottamia teoskuvia.⁵⁰ Valtakunnallisesti mielipide teoksesta ja sen onnistumisesta muodostettiin pääasiassa näiden kuvien perusteella.

2.4. Spidertag, Interactive Neon Mural #6, UPEA19

Jatkoimme syksyllä 2018 keskustelua seuraavasta muraalihankkeesta. Savonkadun ja Riistakadun kulmasta oli kesällä 2018 purettu vanha vuosisadan alussa rakennettu puutalo. Tontille oli paljastunut viereisen kerrostalon, Savonkatu 13 julkisivuseinä, joka vaikutti varsin otolliselta uudelle seinämaalauustyölle. Tässä vaiheessa oli jo uutisoitu, että Satamakadun muraali tulee peittymään Vetreä Terveys Oy:n uudisrakennuksella.⁵¹ Ensimmäinen keskustelu Savonkadun rakennuksen isännöitsijä Jukka Lyytikäisen kanssa käytiin 12.3.2019. Lyytikäinen kuvasi projektin aiheuttavan hänessä myönteisiä mielikuvia.

Olin tässä vaiheessa startannut keskustelun Upeartin kuraattorin Jorgos Fanaroksen kanssa. Minua kiinnosti kutsua kaupunkiin italialaislähtöinen Pixel Pancho, joten ehdotimme Fanaroksen kanssa häntä tekijäksi tulevaan projektiin. Saimme kuitenkin varsin pian tiedon Tikkurilan asiakasryhmäpäälliköltä, ettei rakennuksen seinää voida maalata julkisivumaaleilla vaan toteutukseen täytyisi käyttää kalkkimaaleja. Fanaris keksi kuukausien päästä uuden ehdotuksen, ja Savonkadun seinää tarjottiin espanjalaiselle Spidertagille.

⁴⁷ Nykänen, Helmi: Identtiset kaksoset tekivät laittomia graffiteja, kunnes yön tunnit eivät enää riittäneet – nyt veljekset maalaavat taivasta hipovia seinämaalauksia ympäri maailmaa. YLE 5.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10387223>

⁴⁸ @triinuny, 14.9.2018.

⁴⁹ Raoul Perre, keskustelu syyskuussa 2018.

⁵⁰ <https://www.upeart.com/portfolio/how-nosm/>

⁵¹ Mulari, Sari: Tykki siirtyy muraalin luo. 5.7.2018.

Spidertag oli parhaillaan toteuttamassa Interactive Neon Mural -teossarjaa ja Iisalmeen varmistettiin teossarjan kuudes osa. Teoksen ja paikan välistä suhdetta enemmän mietimme teoksen visuaalista ilmettä. Olimme keskustelleet valotaiteen toteuttamisesta Iisalmeen jo vuoden 2018 tapahtuman yhteydessä.

Iisalmen Sanomat julkaisi 27.9 uutisen otsikolla: ”Muraalit muuttavat kaupunkikuvaa.” Uutinen oli teemoitettu uuden puheenaiheen, *Julkinen taide*, alle. Teoksesta puhuttiin seinätaideteoksena. Uutiseen haastatellun Jukka Lyytikäisen mukaan valotaideteos voi sopia kaupunkikuvaan erittäin hyvin. Hänen mukaansa valotaide ei ole tyypillinen tapa tehdä taidetta. Uutisessa Lyytikäinen toteaa, että pitää kokeilla uutta ja ihmeellistä. Teos tulee hänen mukaansa herättämään paljon keskustelua, mutta se on taiteen tehtävä. Uutiseen on myös kirjattu, että myös muut kiinteistöjen omistajat voisivat lähteä elävöittämään ja luomaan myönteistä kaupunkikuvaa.⁵²

Tulevien viikkojen aikana julkaistiin Iisalmen Sanomissa kaksi muutakin tekstiä. Ensimmäisessä haastateltiin Taiteen edistämiskeskuksen erityisasiantuntija Henri Terhoa. Terho kertoi haastattelussa, että runsaan viiden vuoden aikana muraaleja on syntynyt useita kymmeniä eri puolille Suomea, ja muraaleista on tullut jo keskeinen julkisen taiteen muoto. Muraalien tekijät ovat tuoneet hänen mukaansa mukanaan myös innovaatioaallon. Terhon mukaan kansainvälinen muraalitenttä on muutoksen airut. Tavallisesti julkista taidetta suunnitellaan ja toteutetaan uusiin rakennuksiin. Terhon mukaan muraaleissa on poikkeuksellinen piirre, sillä niitä on tehty vanhoihin ympäristöihin, jolloin ajalliseen kerrostumaan tulee uudentyypinen sisältö ja ajatus. Lisäksi hän sanoo, että parhaimmillaan muraali pystyy nostamaan kaupunkiympäristössä olevan rakennuksen uudella tavalla tietoisuuteen, sillä sen visuaalisuus havahduttaa. Negatiivisena puolena on, että joskus muraaleja tehdään vanhoihin, tietyn aikakauden kaupunkitiloihin, jotka ovat hyvin tarkkaan suunniteltuja esteettisiä tiloja. Muraaleja tulisi arvioida kuten muitakin julkisia teoksia, koska kyseessä on kaikille yhteinen tila.⁵³

Tekstissä käsitellään myös taideasiantuntijan roolia, teoksen elämänkaarta, ja sitä miten neuvotteluissa pitäisi ottaa mukaan asukkaat ja poliitikot. Tekstiin liittyy myös toinen haastattelu, joka on otsikoitu ”Julkinen taide – muutakin kuin vanha pronssiveistos”. Toimittaja Pirjo Nenola on haastatellut Turun AMK:n Taideakatemia kuvataiteen koulutus- ja tutkimuspääl-

⁵² Haanketo, Jani: Muraalit muuttavat kaupunkikuvaa. IS 27.9.2019.

⁵³ Nenola, Pirjo: Onpa komea rakennuksen pääty. Muraalit ovat nyt keskeinen julkisen taiteen muoto. IS 29.9.2019.

likkö Taina Erävaaraa. Hänen mukaansa julkisen taiteen muoto voi nykyisin olla myös hetkellistä, katoavaa taidetta. Ajattelutapa on hänen mukaansa muuttunut. Parhaimmillaan julkinen taide tuo elinympäristöön jotakin uutta, jännittävää ja visuaalista. Julkinen taide luo viihtyisyyttä, herättää keskustelua, tunteita ja ajatuksia. Erävaara mainitsee myös taiteellisen työryhmän osallistamisen taiteen valintaan. Ulkokohteeseen tulevan julkisen taideteoksen realistisen budjetin hän sanoo olevan noin 100 000 euroa.⁵⁴ Iisalmeen Upeartin kautta toteutettujen muraalien kustannukset olivat 15 000 euroa.

Teos julkaistiin tilaisuudessa, jonne saapui kaatosateesta huolimatta reilu 50 ihmistä. Uutisoinnissa kirjasto- ja kulttuuripalvelupäällikkö Sanna Marin kuvaa teosta Iisalmen uudeksi maamerkiksi, joka valaisee ja tuo energiaa ympäristöön.⁵⁵ Hänen mukaansa julkinen taide todellakin muuttaa kaupunkikuvaa ja ympäristöä sekä eoksen sijaintipaikka nousee aivan uudella tavalla esille. Kaupunki odottaa hänen mukaansa mielenkiinnolla, miten asukkaat ottavat teoksen vastaan, ja miten innokkaasti sen kanssa ollaan yhteydessä ja leikitään.

3.10. julkaistussa pääkirjoituksessa Iisalmen Sanomien päätoimittaja muistuttaa taas, että graffititaide ei ole tarkoitettu ikuisiksi. Graffititaide on hänen mukaansa tilataidetta, joka elää tilan mukana.⁵⁶

2.5. Taiteellinen tutkimus

Tälle tutkimukselle keskeistä ovat omat havaintoni, omat aikaisemmat käsitykset, tiedot ja muistot paikkoihin liittyen. Tutkijat Taneli Tuovinen ja Riikka Mäkikoskela kirjoittavat, että taiteellisessa tutkimuksessa tutkija ottaa oman toimintansa tutkimusmenetelmäksi, pyrkimyksenä samanaikaisesti säilyttämään kokemuksellisuuden osana tutkimisen metodista ohjausta ja sisältöä. Tutkimuksen onnistumisen edellytyksenä on tietää mikä on olennaista, tarpeellista ja mikä taas ei.⁵⁷ Professori Pirkko Anttila toteaa, että omaa toimintaa arvioimalla saadut tutkimustulokset ovat avoimia ja lähestyttäviä, eikä niiltä odoteta yleispätevyyttä. Taiteellisen tutkimuksen ja taiteellisen kokemuksen suhteen tekeminen tietoiseksi ja kriittisesti reflektoiduksi ratkaisee metodologien ongelman.⁵⁸ Filosofin, teatteritieteen tohtori Juha Varto taas viittaa taiteellisen ajattelemisen olevan tekijän kehittymistä toiminnan mukana. Asiat

⁵⁴ Em.

⁵⁵ Hyvärinen, Inni: Vau, mitkä neon värit. IS 2.10.2019.

⁵⁶ Angeria, Kari: Taide valaisee keskustaa. IS 3.10.2019.

⁵⁷ Tuovinen ja Mäkikoskela 2018, 227.

⁵⁸ Anttila 2006, 114.

hahmottuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.⁵⁹ Tuomas Nevanlinnan mukaan taiteellinen tutkimus on koe, jonka tulokset eivät ole yleistettävissä tai toistettavissa.⁶⁰ Mika Hannulan, Juha Suorannan ja Tere Vadénin mukaan taiteellinen tutkimus on vuorovaikutusta, yhdessäoloa, vaikka ketään muita ei olisikaan paikalla. Taiteellinen tutkimus ei anna vastauksia, se ei ole täydellistä tai ristiriidatonta, mutta sen vahvuus piileekin tässä. Edellä mainitut kirjoittajat ymmärtävän luovan työn (tai tekijän) ylittävän rajoja ja ottavan vapauksia.⁶¹ kenties harkiten, mutta myös intuitiivisesti.

Oman tekijyyden kehitys ja muutos ovat vahvasti läsnä projektin kaikissa vaiheissa. Tunneli-maalausprojektin keskiössä on oma vuorovaikutus päättäjien, tekijöiden, kollegoiden ja yleisön kanssa. Alun perin intuitiivisesti startannut projekti otti muodon uusien projektien myötä kasvaen pienemmästä kokonaisuudesta kaupungin keskeisille paikoilla maalattuihin seinämaalauksiin.

⁵⁹ Varto 2017, 37.

⁶⁰ Nevanlinna 2001, 67–68.

⁶¹ Hannula, Suoranta, Vadén 2003, 13–14, 20.

3. KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessa selvitän millä tavoin millä tavoilla Tunnelimaalausprojekti vaikutti omaan paikkakokemukseeni, kaupunkitilaan ja julkiseen keskusteluun Iisalmessa? Nostan ensin esille keskeisiä tuloksia tehtyjen teosten kautta.

Asematunneli

Maalauksen toteuttaminen tuli hyväksytyksi Iisalmen kuvataidekoulun ja nuorten maalareiden kautta. Projekti lisäsi keskustelua maalausten merkityksestä julkisessa tilassa. Samanaikaisesti harmiteltiin jo mahdollisia seinille ilmestyviä uusia töhryjä. Tekeminen lisäsi innostusta kaupunkitaidetta kohtaan ja teoksia pidettiin kaupungin mainetta kohottavina. Kontrasti aiempiin töhryihin ja uudenlainen iloinen taide pohjusti projektin jatkoa.

Eteläinen Pohjolankatu

Koska teoksen paikka oli keskeinen, moni kaupunkilainen pystyi seuraamaan työn edistymistä. Kyseessä oli myös toinen kesä, jolloin kaupunkitaiteen ympärillä käytiin julkista keskustelua. Suhtautumista teokseen voidaan pitää positiivisena, vaikka teoksen säilymistä epäiltiin. Suunnitelmallisesti tehtyjä graffiteja pidettiin suotavina ja maalauksia toivottiin kaupunkiympäristöön myös enemmän. Teosten sanottiin herättävän hyvää mieltä asematunnelin mukaisesti. Viittaukset kaupungin kulttuurihistoriaan vaikuttivat julkisen keskustelun leviämiseen.

Asematunnelin ja Eteläisen Pohjolankadun maalausten kertaaminen herättää minussa kysymyksen teimmeko maalauksilla oikeutta paikoille? Molemmissa paikoissa, asematunnelissa ja Eteläisellä Pohjolankadulla poistimme vanhan, seinään iskostuneen perinnön, jota ei voi maalata takaisin. Samalla teimme uusia pintoja, joita voi katsoa sekä hyödyntää taustoina. Teokset herättivät keskustelua, jossa pohdittiin katutaiteen laatua, tekotapaa ja merkitystä.

Animal Farm

Muraali ilmestyi kaupunkikuvaan alle viikossa. Tutkittaessa julkista kommentointia on huomattava miten ansiokkaasti keskusteluun osallistujat pohtivat teoksen värien ja sisällön suh-

detta kaupunkitilaan. Viestiketjussa esiteltiin omatoimisesti myös How & Nosmin taitelija-historiaa, pohdittiin tekijöiden työmoraalia ja selvitettiin graffitin ja muraalin käsitteiden eroja. Osassa kommentteissa viivattiin myös tulevaan rakennusprojektiin.

Muraalin värien lisäksi huomiota on kiinnitettävät teoksen aiheisältöön. Teos on saanut inspiraation brittiläis-amerikkalaisesta animaatioelokuvasta, joka perustuu George Orwellin *Eläinten vallankumous* -teokseen. Tekijät kertoivat Instagram päivityksessä, että he olivat pitkään miettineet muraalin maalaamista teoksen pohjalta. Maalauksen kautta he halusivat osoittaa kantansa nykyhetken kansainvälisiin tapahtumiin.⁶² Oli todennäköisesti sattumaa, että tekijät tulivat tehneeksi teoksen Iisalmeen. Tosin ei kannata ohittaa mielikuvaa Iisalmeista maalaiskaupunkina. Mikäpä muu kuvastaisi suomalaista maaseutua paremmin kuin hyötyeläimet? Teoksen sisällöllinen tarina olisi saattanut tehdä laajemman vaikutuksen, jos se olisi toteutettu Iisalmen sijaan toiseen kaupunkiin. Pienessä suomalaisessa kaupungissa keskustelu kiinnittyi teoksen pintaan eli väreihin, teoksen sisällön runsauteen ja siihen, että vastaavia töitä ei ole nähty.

Maalausta on vaikea arvioida teoksesta julkaistun valokuvan perusteella. Avoimeksi jää esimerkiksi teoksen suhde ympäristöön, se miten värit toistuvat luonnonvalossa ja millaisen kokemuksen työ synnyttää, kun seisot maalauksen edessä? Kuitenkin tässäkin tapauksessa julkinen mielipide muodostetaan yleensä valokuvan pohjalta. Esimerkiksi Upeartin kuraattori Jorgos Fanaris ei ole vielä vierailut Iisalmeissa katsomassa teosta. Maalauksen etenemisen seuraaminen oli itselleni merkittävin kokemus. Kaupunkitilaan ilmestyi teos, jonka kaltaisten teosten näkeminen oli ollut aiemmin mahdollista vain suurkaupunkiympäristöissä.

Neon Interactive Mural #6

Valoteoksen sanottiin tuovan uutta energiaa ympäristöön. Spidertagin kanssa käydyissä keskusteluissa hän piti Iisalmea pienenä tehdaskaupunkina, ja mietti puheissaan maamerkkien merkitystä. Spidertagin kanssa keskustelimme myös kansainvälisestä seinämaalauksallostasta. Suurkaupungit alkavat hänen mukaansa muistuttaa toisiaan samojen tekijöiden kiertäessä keskeisiä kaupunkeja maailmalla.⁶³ Olisi otettava huomioon, että myös matkailu saattaa kohdistua alueille missä on nähtävissä uutta mielenkiintoista kaupunkitaidetta.

⁶² IG hownosm, 5.9.2018. Päivitys Instagram alustalle.

⁶³ Spidertag, suullinen tiedonanto, syyskuu 2019.

3.1. Oma paikkakokemus

Oma käsitykseni kokemuksesta myötäilee Lefebvren ajatusta, sillä suhteeni Iisalmeen paikkana alkoi muuttumaan vasta sen jälkeen, kun otin aktiivisen toimijan roolin. Lisäksi Tunnelimaalausprojekti sitoi minut paikkaan uusin tavoin ja mahdollisti tilanteita, joissa pystyin jakamaan aiheeseen liittyviä mielipiteitäni mediassa. Tunnelimaalausprojekti vaikutti myös omaan ammatilliseen kehittymiseen. Sain varsin vapaasti toteuttaa omaa visiota maalausten paikoista, asematunnelin ja Eteläisen Pohjolankadun osalta myös maalausten sisällöistä. Projektin onnistumisen kannalta oli tärkeää, että pystyin hyödyntämään Iisalmen kuvataidekoulu neuvottelujen käynnistäjänä, vaikka toteutin visiota projektin etenemisestä varsin omatoimisesti. Asematunnelimaalauksen kautta tulin tutuksi päättäjille, joiden kanssa neuvottelu kiinnostavista kohteista oli mielekästä. Projektin mahdollisti myös muiden vastaavien toimijoiden puuttuminen kaupungista. Sain mahdollisuuden neuvotella, toteuttaa projektia ja vaikuttaa kaupunkikuvaan haluamallani tavalla.

Minulla oli mahdollisuus hyödyntää Tunnelimaalausprojektissa aiempaa kokemusta graffititaiteesta vietettyäni vuosia Kaliforniassa 2010-luvun taitteessa. Oma suhtautumiseni kyseistä taidemuotoa kohtaan oli innostunut, ja minun oli mahdollista hyödyntää tätä intoa myös Iisalmissa vakuuttaessani päättäjiä projektien tärkeydestä. Tosin projektin alussa minulla ei ollut tietoisuutta siitä millaiseksi projektikonaisuus muodostuu, miten sen vaikuttaa kaupunkitilaan, ja miten paljon projektista keskustellaan ja julkaistaan uutisointia.

Anthony Orum ehdotti julkisen tilan tutkimuksen tuottavan oivalluksia ei pelkästään ihmisten sosiaalisen toimintaan, mutta myös heille ominaisiin kulttuureihin. Tarkasteltaessa Tunnelimaalausprojektiä kokonaisuutena ja julkisessa tilassa tapahtuneena tekona, voidaan siitä tehdä päätelmiä ainakin omasta halustani kertoa sen, mitä urbaani katutaide minulle merkitsee. Cecilie Sachs Olsenin mukaan paikkaperustaisia interventioita voidaan käyttää henkilökohtaisien tilaan ja paikkaa sitoutumisen tutkimiseen. Tutkimus antaa tukensa myös tälle tulokselle. Johanna Tuukkasen tutkimuksessa positiivinen kokemus uudesta julkisesta taiteesta voi vaikuttaa myöhempään kiinnostukseen taidetta kohtaan ja madaltaa omaa osallistumiskynnystä. Tämä kokemus on nähtävillä myös Tunnelimaalausprojektin osalta, sillä tekeminen varsinkin projektin alussa oli uutta. Projektin kautta saadut positiiviset kokemukset lisäsivät kiinnostusta taidetta kohtaan sekä mahdollistivat uusien teosten tekemisen.

Kirjoitusprosessin aikana jouduin pohtimaan omaa suhdettani omaan kokemukseeni, julkiseen kaupunkitilaan ja julkiseen keskusteluun. Keskeistä tälle oli kokemuksen tuottama käsitys ympäristöstä missä toimin, kuten myös Anne Sunila totesi.

3.2. Julkinen kaupunkitila

Iisalmen kaupungin vahvuutena on pidettävä, että sen molemmat toimialayksiköt, kulttuuri ja tekninen, suhtautuivat taiteeseen positiivisesti. Taiteeseen oltiin myös vuosina 2014–2019 valmiita investoimaan. Tunnelimaalausprojektissa kaupunkitilassa tapahtuvaan muutoksen vaikutti ensin tekninen toimiala, jonka jälkeen kulttuuripalvelut liittyivät mukaan keskusteluun vuoden 2016 aikana. Kaupunki toteutti vuosien 2014–2016 aikana myös omaa Siisti Iisalmi -hanketta. Aineiston pohjalta voidaan tulkita, että Tunnelimaalausprojekti vaikutti julkiseen tilan muutokseen. Iisalmessa tunnelimaalausprojektin alussa ei ollut nähtävillä idearikaista graffiti- tai kaupunkitaidetta. Muualla Suomessa graffititaiteen suosio oli levinnyt jo valtavirtaan ja osaksi julkista keskustelua.

Julkisesti tuettuja katutaidefestivaaleja ja projekteja ei voi verrata suoraan luvatta tehtyihin graffiteihin. Tunnelimaalausprojektissa yhteisöä osallistettiin keskusteluun ja kommentointiin, mutta ei varsinaiseen suunnitteluun ja tekemiseen. Vuonna 2014 tunnelilla kuitenkin vietettiin tunnelijuhlia, jossa jokainen halukas pääsi kokeilemaan spraymaalausta. Vuosien 2014–2019 aikana toteutettiin kuitenkin lisäksi muita taideprojekteja, joissa yleisö pääsi osallistumaan taiteen tekemiseen. Lisäksi kaupungissa on järjestetty vuodesta 2017 koivukujalla taidenäyttelyä, joka on esitellyt ammattitaiteilijoiden veistotaidetta ja vuorovuosin alueen ITE-taiteilijoiden taidetta.⁶⁴

Tunnelimaalausprojektissa keskeistä oli taiteen tekeminen julkiseen kaupunkitilaan, ja sitä kautta syntynyt mahdollinen vuorovaikutus yhteisön kanssa. Tekeminen ja valmistuneet taideteokset lisäsivät kiinnostusta paikkaa ja taidetta kohtaan. Charles Landryn mukaan julkisessa tilassa tapahtuva luova toiminta antaa työkaluja yhteisölle, turisteille ja yrityksille olla keskenään uudenaikaisessa vuorovaikutuksessa. Aineistossa nousi esille ainakin yhden ihmisen Iisalmeen suuntautunut matka katsomaan julkisuudessa esiteltyä muraalia. Iisalmen kaupungin markkinointi- ja matkailuyksikön rooli ja suhtautuminen projektin aikana jäi sivuun.

⁶⁴ Marjakangas, Terhi: Kadulle pystytetystä taidenäyttelystä tuli kesän kuumien puheenaihe Iisalmessa – taitelija: Tahallaan minä ärsytän ihmisiä” YLE 4.7.2017 <https://yle.fi/uutiset/3-9703753>

Toteutettujen teoksen sisällöissä korostuvat yksityiskohdat. Asematunnelissa teokset ovat iloisia kuvituksia ja viestivät, että kaupunkitaiteen tulisi olla niin kutsutuissa epäpaikoissa iloista ja hyväntuulista. Eteläisen Pohjolankadun teoksessa esille nousee kaupungin kulttuuri-historia ja merkkihenkilöt. Satamakadun muraalissa korostuvat yksityiskohdat ja graffititaustaisten tekijöiden työmoraali. Lisäksi teoksen jääminen uudisrakennuksen taakse vahvisti viestiä kaupunkitaiteen hetkellisestä läsnäolosta ja alati muuttuvasta kaupunkikuvasta. Interaktiivisen muraalin kohdalla voi pohtia valotaiteen ja interaktiivisen ulottuvuuden näkökulmaa. Molemmat muraalit haastoivat ihmisten aikaisempia käsityksiä julkisesta taiteesta. Teokset saivat kuntalaiset kiinnittämään huomiota kaupunkitilassa tapahtuvaan muutokseen.

Teosten voi kuitenkin nähdä antaneen mahdollisuuksia uudenaiseen vuorovaikutukseen, sillä tekeminen herätti kiinnostusta ja madalsi kynnystä aiheeseen liittyvään keskusteluun. Lisäksi teokset ovat nähtävissä ajankohdasta riippumatta. Seinämaalausten elinkaaren sanotaan olevan noin viisi vuotta. Todellisuudessa teokset saattavat säilyä julkisessa kaupunkitilassa kauempaa, rapautuen tai uusien merkkien koristamana.

Vastaavien projektin onnistuminen vaati usean tekijän yhteistyötä. Teokselle valittu keskeinen ja mahdollisesti keskustelua herättävä paikka on yksi lähtökohta projektin onnistumiselle. Yleensä kaupunkiympäristön visuaaliseen suunnitteluun ja kaavoitukseen käytetään vuosia, joten vastaavat projektit muuttavat kaupungin ilmettä huomattavasti nopeammassa syklissä.

3.3. Julkinen keskustelu

Hanna Johanssonin mukaan onnistunut teos synnyttää yleisössä uusia toiminnan malleja ja kokemuksia todellisuudesta. Lisäksi parhaimmillaan teos yllättää ja luo ympärilleen moninaisten ja aiemmin tuntemattomien ihmisten yhteisön. Projektin perusteella voidaan todeta kaupunkitilassa toteutettavan taideprojektin vaikutuksen keskusteluun olevan merkittävä. Keskeisessä osassa on ihmisten välinen vuorovaikutus, ja taiteeseen liittynyt keskustelu. Teokset herättivät keskustelua puolesta ja vastaan. Taide myös mahdollisti uudenlaista vuorovaikutusta. Tunnelimaalausprojektin aikana käytiin vuosittain lisääntyntä ja kehittänyttä keskustelua kaupunkitaiteesta ja sen vaikutuksesta Iisalmeen. Juttujen yhteydessä julkaistiin kouluttavia tietolaatikoita, missä selitettiin useaan otteeseen mitä graffititaide ja julkinen taide tarkoittaa. Media osallistui aineiston tuottamiseen aiheesta kiinnostuneiden toimittajien kautta. Lisäksi sosiaalinen media toi julkiseen keskusteluun oman ulottuvuuden. Ihmiset oli-

vat aktiivisesti vuorovaikutuksessa teoksiin kuvaamalla niitä sosiaaliseen mediaan. Paikallislehden rooli osallistuvana ja keskustelun ylläpitäjänä oli aktiivinen. Iisalmen Sanomat seurasi projektia ja loi uutisoinnilla merkitystä teoksille. Lisäksi julkisen keskustelun lisääntyminen sosiaalisessa mediassa lisäsi taiteeseen kohdistunutta kiinnostusta. Lisäksi aineistosta on mahdollista nähdä tuloksia myös muiden paikkakokemuksen muutokseen, esim. sosiaaliseen mediaan päivitettyjen kuvien perusteella.

Taulukko 1 Tunnelimaalausprojektin vaikutukset

OMA PAIKKAKOKEMUS	KAUPUNKITILA	JULKINEN KESKUSTELU
Kiinnittyminen	Vanhat teokset poistettiin katukuvasta, teoksia ei ole enää nähtävissä, vaan niistä on ainoastaan valokuvia ja muistoja	Keskustelu graffiti- ja kaupunkitaiteesta lisääntyy
Osallisuuden vahvistuminen	Uudet maamerkit, uudet visuaaliset ärsykkeet	Keskustelu julkisesta taiteesta lisääntyy
Ammatillinen kehittyminen	Teokset ajankuvana 2010-luvusta	Keskustelu julkisen taiteen merkityksestä lisääntyy
Huomiokyvyn herkistymisen paikoille	Kansainvälisten tekijöiden työt liittyvät kaupungin osaksi kansainvälistä taidekenttää	Keskustelu ihmisten henkilökohtaisesta suhteesta taiteeseen lisääntyy
Uudet sosiaaliset kontaktit	Neuvottelu päättäjien kanssa kaupunkitilan haltuunotosta moninaistuu, uudet toimintatavat mahdollisia myös myöhemmin	Kritiikki paikan valintaa kohtaan
Taiteen tekemiseen ja siihen liittyvään keskusteluun osallistuminen lisääntyy	uudet toimintatavat mahdollisia myös myöhemmin	Muistelu
		Neuvottelu julkisesta tilasta lisääntyy

Tutkimuksessa esille tulleita Tunnelimaalausprojektin vaikutuksia on mahdollista luokitella oheisen taulukon mukaisesti. Tulosten perusteella on pääteltävissä, että julkisessa kaupunkitilassa tapahtuvalla taideprojektilla on vaikutusta ainakin tekijän paikkaan kiinnittymiseen. Teokset tehtiin julkiseen kaupunkitilaan kaikkien nähtäville, ne altistettiin julkiselle keskustelulle, mutta vaikuttimena toimi myös oma halu saada teokset aikaiseksi.

Aikaisemmassa aiheeseen liittyvässä tutkimuksessa tutkimuspaikkana on yleensä Iisalmea keskimäärin suurempi kaupunki ja yhteisö. Tutkittaessa vastaavanlaista taideprojektia esimerkiksi Helsingissä tai Porissa vaikutukset olisivat varmasti erilaisia. Isommassa kaupungissa kaltaisiani toimijoita olisi ollut enemmän, ja niissä käytäisiin varmasti pidemmälle edennyttä keskustelua siitä, millaisia töitä julkiseen kaupunkitilaan on mahdollista toteuttaa ja ketä projekteihin osallistetaan.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Tunnelimaalausprojektin vaikutusta omaan kokemukseeni, julkiseen kaupunkitilaan ja julkiseen aiheesta käytyyn keskusteluun. Tutkimustulosten pohjalta voidaan tehdä päätelmä, että tunnelimaalausprojekti vahvisti omaa kokemustani, vaikutti kaupunkitilaan ja vaikutti aiheesta käytävään julkista keskustelua. Projekti teki julkista tilaa koskevan neuvottelun periaatteet tutummaksi ja tarjosi tekijöille mahdollisuuden vaikuttaa julkisen kaupunkitilan ilmeeseen. Teosten esittävyys, visuaalinen ilme ja sisältö syntyivät taiteilijoiden tekemien päätösten pohjalta, mutta tutkimuksen kautta on nostettavissa myös omien tekojeni vaikutusta aiheeseen. Osittain suosittelemalla ja valitsemalla tekijät pystyin vahvistamaan käsitystä siitä miltä kaupunkitaiteen tulisi Iisalmessa näyttää. Iisalmen suuruusluokan kaupungissa eivät ole itsestään selviä, vaikka taide ja kulttuuri tuntuvat olevan kaupungissa verrattain hyvin esille. Julkisen ajankohtaisen keskustelun syntyminen ja linkittyminen projektiin vaikutti projektin onnistumiseen.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voin esittää, että vastaavalla taideprojektilla on vaikutusta tekijän paikkaan kiinnittymiseen. Lisäksi kaupunkitaide lisää julkiseen kaupunkitilaan liittyvää keskustelua ja saa ihmiset kiinnittämään huomiota paikkoihin, joihin ei muuten kiinnitettäisi huomiota. Lisäksi taideprojekti luo uusia yhteisöjä, jotka toimivat ja keskustelevat aiemmasta poikkeavilla tavoilla. Taiteen ja siihen liittyvän ilmaisuvoiman avulla on mahdollista syventää tilakokemusta, joten sitä tulisi hyödyntää aiempaa enemmän suomalaisessa kaupunkiympäristössä.

Iisalmessa toteutetaan kahden vuoden aikana useita prosenttitaidehankkeita. Kilpijärven koulun taitelijaksi on valittu muralitaiteilija Salla Ikonen. Salla Ikonen oli kertonut kirjasto- ja kulttuuripalvelupäällikkö Sanna Marinin mukaan taitelijahaastattelussa, että Iisalmessa on paljon tyhjiä maalausta kaipaavia pintoja.⁶⁵ Lisäksi Tunnelimaalausprojektin jälkeen kaupunkiin on toteutettu taidereitti, jonka varrella on nähtävänä 10 elokuussa 2020 taiteilijan ja taiteen harrastajan maalaamaa sähkökaappia.⁶⁶

⁶⁵ kirjasto- ja kulttuuripalvelupäällikkö Sanna Marin, henkilökohtainen tiedonanto 12.2.2020.

⁶⁶ Taidereitti Iisalmen keskustassa

<https://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Palvelut/Kulttuuri-ja-nuorisotyö/Kulttuuripalvelut/Julkinen-taide/Sahkokaappitaidetta>

Artikkelia viimeistellessäni huomasin 27.4.2021 Iisalmen Sanomissa uutisen Maaseudun Siivistysliiton ja Pohjois-Savon ELY-keskuksen rahoittamasta ITE-taide kartoituksesta. Hankekoordinaattorina toimii iisalmelaislähtöinen Riitta Kärkkäinen. Hanke kartoittaa alueen ITE-taiteilijoita ja kokoaa tiedot yhteen julkaisuun. Nyt tiedossa on jo 50 alueella toimivaa ITE-taiteilijaa. Kärkkäinen sanoo uutisessa pitävänsä Iisalmen kulttuurinkehtona ja kulttuurikaupunkina.⁶⁷ Lisäksi samaisen lehden pääkirjoituksessa kysytään voisiko ITE-taiteesta tulla matkailun vetonaula Iisalmeen. Kirjoituksessa päätoimittaja toteaa, että taiteen saralta puuttuu kuitenkin vetonauloja ja näyttelytilaa sekä kentällä olisi mahdollisuuksia myös matkailun kannalta.⁶⁸

Otin puhelimitse yhteyttä hankekoordinaattori Riitta Kärkkäiseen, ja pyysin tarkentamaan mainintaansa Iisalmen olevan kulttuurikaupunki. Kärkkäinen oli viettänyt kaupungissa 26.7–27.4. välisen ajan, ja kertoi kävelleensä, omin sanoin hortoilleensa, keskustelualueella. Kävely on hänen tapansa tutustua paikkaan, sillä sen kautta on mahdollista saada lyhyessä ajassa käsitys paikasta. Hänen mukaansa kaupunkitilassa oli nähtävissä signaaleja kulttuurimyönteisyydestä ja ajassa mukana olemista. Hän oli pistänyt merkille alikulkujen maalaukset, Miina Äkkijyrkän ja Kari Cavénin veistokset, sähkökaappimaalaukset sekä muraalin.⁶⁹

Lisäksi 29.4.2021 julkistettiin tulevan kesän Koivukujabiennaalin taitelijat. Kaarina Kaikkosen johdolla Iisalmissa on mahdollista nähdä kaupunkitilassa Anna-Kaisa Ant-Wuorisen, taiteilijapari Andy Best ja Merja Puustisen, Heimo Suntion, Nora Tapperin, Aaron Heinon, Marjukka Korhosen, Jouni Airaksisen ja Panu Rytkösen veistotaidetta.⁷⁰

Tämän perusteella sopivia jatkotutkimusaiheita olisivat selvitys kaupunkitilan paikoista mihin, toivotaan lisää taidetta, ja selvitys julkisen taiteen merkityksestä iisalmelaisille. Tutkimusta olisi myös mahdollista jatkaa vertailemalla esimerkiksi toisen suomalaisen seutukaupungin hallinnon ja asukkaiden suhtautumista kaupunkitaiteeseen. Lisäksi kiinnostavia tutkimusongelmia saattaisi löytyä pohtimalla julkiseen taiteen kautta syntyvää kokemusta ja mielikuvaa kaupungin asukkaista.

⁶⁷ Votkin, Seppo: Kulttuuripersoonat haussa hankkeen avulla. IS 27.4.2021

⁶⁸ Angeria, Kari: Voisko ITE-taiteesta tulla matkailun vetonaula Iisalmeen? IS 27.4.2021.

⁶⁹ Kärkkäinen, Riitta, henkilökohtainen tiedonanto, puhelinkeskustelu 28.4.2021.

⁷⁰ Koivukujabiennaali 2021 Ihmisen osa -veistotaidetta Iisalmissa Euroopan pisimmällä koivukujalla. 29.4.2021.

<https://www.iisalmi.fi/Koivukujabiennaali>

Tutkimuksen ongelmakohtana on sen viittaavuus aikaisempaan tutkimukseen sekä taiteellisen tutkimusmenetelmien oivaltaminen vasta kirjoitusprosessin loppuvaiheessa. Tekisin tässä vaiheessa useita eri valintoja. Mahdollisuuksia työn lopputuloksen selkeyteen ja kattavuuteen olisi ollut monia. Kiitän työtä ohjannutta maisemantutkimuksen professori Maunu Häyrystä, joka sinnikkäästi suuntasi graduartikkelin kirjoitusta.

LÄHTEET

Kaikki Internet-osoitteet on tarkistettu <23.4.2021>.

Tutkimusaineisto

Kajanus, Riikka-Liisa. Tunnelimaalausprojekti. 2020. <www.maisemantutkimus.fi>

Sanoma- ja aikakauslehdet

Iisalmen Sanomat (IS), Iisalmi 2014–2019.

Kantokorpi, Otso. Muraalit vs. harmaa betoni. Taide 6.2017, s. 8–13.

Rautio, Pessi. Pääkirjoitus. Taide 6/2017, s. 3.

Sähköpostiviestit

Pekka Karppisen sähköpostiviesti Sanna Marinille (Iisalmen kirjasto- ja kulttuuripalvelupäällikkö) kesäkuu 2016.

Sanna Marinin viesti Katja Lintuselle, Hannele Kelavuorelle, Sari Niemelle ja Jarno Revolle lokakuu 2017.

Sanna Marinin (Iisalmen kirjasto- ja kulttuuripalvelupäällikkö) sähköpostiviestit Riikka-Liisa Kajanukselle toukokuu 2018.

Henkilökohtaiset tiedonannot

Spidertag, syyskuu 2019. henkilökohtainen tiedonanto.

Keskusteluryhmät

Puskaradio Iisalmi, syys–lokakuu 2018. <<https://www.facebook.com/puskaradioiisalmi/>>

Kirjallisuus

Abarca, Javier: From street art to murals: what have we lost. *SAUC – Journal* V2 – N2, 2016.

< http://www.urbancreativity.org/uploads/1/0/7/2/10727553/javier_sauc_vol2_n2_r3.pdf>

Anttila, Pirkko: *Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen*. Akatiimi Oy, Hamina, 2006.

Bengtson, Peter: The myth of the "street artist": a brief note on terminology. *Street Art & Urban Creativity Scientific Journal* 3(1). 2017, 104-105. < <https://lup.lub.lu.se/search/publication/b41df70c-3d0c-4d28-90fb-3826a3d35d9b>>

Brunila, Mikael; Ranta, Kukka & Viren Eetu: *Muutaman tähryn tähden*. Into Kustannus Oy, Helsinki, 2011.

Dewey, John: *Taide kokemuksena*. Suomentos: Antti Immonen ja Jarkko S. Tuusvuori. niin & näin, Tampere, 2010. Alkuperäisteos *Art as Experience (1934), The later Works of John Dewey. Volume 10*. Toim. Jo Ann Boydston, Southern Illinois University Press, 1987.

Hannula, Mika; Suoranta Juha ja Tere Vadén: *Otsikko uusiksi taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*. niin & näin, Tampere, 2003.

Hultman, Rosa: Katutaiteilijasta julkisen taiteen asiantuntijaksi. Teoksessa *Julkisen tilan taiteen tilasta*. Toim. Sirke Pekkilä, Petri Kaverma, Kalle Lampela, Petteri Nisunen ja Denise Ziegler. Taideyliopisto, Helsinki, 2021, 76–92.

Johansson, Hanna: Yhteisöjen haastajien esiinmarssi. Teoksessa *Paikan tuntu*. Toim. Antti Möller. Maahenki, Helsinki, 2016, 170–173.

Keskitalo, Anne Katarina: Moniaistinen analyysi. Teoksessa *Visuaalinen kokemus – johdatus moniaistiseen analyysiin*. Toim. Päivi Granö, Anne Keskitalo ja Suvi Ronkainen. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi, 2013, 183–195.

Karppinen, Katariina. *Julkinen taide kaupunkimaisemassa Seinämaalausten merkitykset Lappeenrannassa ja Porissa* (pro gradu -tutkielma), Tampereen yliopisto, 2016.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201603091304>

Kester, Grant H: *Conversation Pieces. Community + Communication in Modern art*. University of California press, Berkeley and Los Angeles, 2004.

Kiljunen, Satu: *Kuvataiteellinen tutkimus*. Teoksessa *Taiteellinen tutkimus*. Toim. Satu Kiljunen ja Mika Hannula. Kuvataideakatemia, Helsinki, 2001,15–28.

Landry, Charles: *The origins & Futures of the Creative City*. Comedia, Gloucestershire, 2012.

Lefebvre, Henri: *The Production of Space*. Käännös: D. Nicholson-Smith. Blackwell Publishers, Malden, 1991. Alkuperäisteos julkaistu 1974. <https://monoskop.org/images/7/75/Lefebvre_Henri_The_Production_of_Space.pdf>

Lewisohn, Cedar: *Street Art: The Graffiti Revolution*. Abrams ja Tate Publishing, New York ja Lontoo, 2008.

Lundman, R.-M: *Exploring creative geographies: urban art and the cultural uses of public spaces*. Turun yliopiston julkaisuja AII: 340, Biologica – Geographica – Geologica. Turun yliopisto, Turku, 2018.

Masemann, Elisha: *Definitions and Transitions. Graffiti and Street art in New York City: A peripheral and mainstream presence since the 1980s*. Aucklandin yliopisto, 2010.

Multanen, Sara: *Julkisen tilan taide ja asuinalueiden atmosfääri*. Aalto-yliopisto, Helsinki, 2015.

Orum, Anthony M., and Zachary P. Neal. *Common Ground? : Readings and Reflections on Public Space*. Taylor & Francis Group, Lontoo, 2009.

Sabourin, Rachelle: In the pursuit of Permanence, Is there only Persistence. Julkaisussa *Graffiti, Street Art & Urban Creativity Scientific Journal*. Toim. Pedro Soares Neves. Itsenäisesti julkaistu, 2019.

Sachs Olsen, Cecilie: *Socially Engaged Art and the Neoliberal City*. Routledge, Lontoo ja New York, 2019.

Sunila, Anne: *Ulotteisuus - eletty tilallisuus : ympäristösidonnainen maalaustaide : taiteellinen tutkimus*. Aalto Yliopisto, Helsinki, 2019.

Tamminen, Jari: *Graffiti, museokamaa*. 4.3.2021. <<https://voima.fi/hairikot/artikkeli/graffiti-museokamaa/>>

Tuovinen, Taneli & Mäkikoskela, Riikka: Taiteellinen toiminta kokemuksen koettelun paikana. Teoksessa *Kokemuksen tutkimus VI*. Toim. Jarkko Toikkanen ja Ira A. Virtanen. Lapland University Press, Rovaniemi, 2018.

Tuukkanen, Johanna: *"Vedet seisahtuu, liikenteet pysähtyy": kokemuksia uuden julkisen taiteen kohtaamisesta ANTI - Contemporary Art Festivalilla*. Jyväskylän yliopisto, 2013. <<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/41989>>

Varto, Juha: *Taiteellinen tutkimus*. Aalto ARTS Book, Helsinki, 2017.